

ارتباط بین سبک‌های تدریس معلمان و میزان خودراهبری در یادگیری دانش آموزان شهر تهران

مروارید بزرگ پوری

دانشگاه آزاد اسلامی واحد شادگان، m_bozorgpouri@yahoo.com

چکیده

با توجه به اهمیت آموزش و پرورش و هزاران پژوهشی که در هر سال در این حوزه انجام می‌گیرد، توجه به متغیرهایی که می‌توانند کیفیت آموزش را بالا ببرند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مطالعه حاضر نیز با هدف بررسی ارتباط بین سبک‌های تدریس معلمان و میزان خودراهبری در یادگیری دانش آموزان شهر تهران انجام گرفت. در این پژوهش از روش تحلیلی-مقطعی استفاده شد. جامعه پژوهش حاضر شامل تمام دانش‌آموزان مدارس مقاطع متوسطه منطقه ۶ شهر تهران در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ بود. همبستگی بین مولفه‌های سبک تدریس با خودراهبری در یادگیری از طریق روش همبستگی پیرسون مورد بررسی قرار گرفت و برای پیش‌بینی خود راهبری در یادگیری از طریق مولفه‌های سبک تدریس از تحلیل رگرسیون خطی به سبک گام به گام استفاده شد. نتایج این پژوهش نشان داد که بین خودراهبری در یادگیری با سبک تدریس مدل فردی ($p=0/010$)، سبک تدریس تسهیل کننده ($p<0/001$) و سبک تدریس محول کننده ($p<0/001$) همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. در این پژوهش مشخص شد که سه سبک یادگیری محول کننده، تسهیل کننده و مدل فردی بیشترین همبستگی را با خودراهبری در یادگیری دارند و بنابراین توصیه می‌گردد که در آموزش و پرورش از این سبک‌های تدریس استفاده بیشتری گردد.

کلید واژه‌ها: خودراهبری در یادگیری، سبک‌های تدریس، دانش آموز

۱. مقدمه

ریشه‌های خودراهبری در حوزه تعلیم و تربیت را می‌توان در دیدگاه‌های تجربه‌گرایانه جان دیویی پیدا کرد. او هشدار می‌دهد که معلم باید راهنمای دانش آموزان باشد اما نباید در فرایند یادگیری دخالت کند، یا آن را کنترل نماید (ویلیامز، ۲۰۰۴). تعاریف بسیاری از خودراهبری در یادگیری وجود دارد اما اکثر آن‌ها دارای مفاهیم مشابهی هستند. از نظر نولز^۲ (۱۹۹۰) یادگیری خود راهبر^۳ را می‌توان بر حسب میزان مسئولیت‌پذیری فرد یادگیرنده در قبال یادگیری خود تعریف کرد. پیسکوریک^۴ (۲۰۰۳) معتقد است که خود راهبر شدن یک حالت روانی است که در آن دانش آموز احساس می‌کند که از نظر فردی مسئول خویش و یادگیری خویش است. در یک تعریف جدیدتر، یوان، ویلیامز و فنگ^۵ (۲۰۱۲) که یادگیرنده از طریق خودراهبری در یادگیری با نیازهای یادگیری خود، تعیین اهداف، انتخاب استراتژی یادگیری و ارزیابی نتایج فرایند یادگیری

¹ Williams

² Knowles

³ Self – Directed Learning

⁴ Piskurich

⁵ Yuan, Williams & Fang

آشنا می‌شود. ویلیامسون^۶ (۲۰۰۷) پنج بعد را برای خودراهبری در یادگیری شناسایی کرده است که عبارتند از: (۱) آگاهی^۷ یعنی درک عواملی که در خود راهبری یادگیرنده مشارکت دارد؛ (۲) راهبردهای یادگیری^۸، یعنی راهبردهای مختلفی که برای خودراهبری یادگیری یادگیرنده اتخاذ می‌شود؛ (۳) فعالیت‌های یادگیری^۹، یعنی فعالیت‌هایی که یادگیرنده به کار می‌برد تا در یادگیری خودراهر شود؛ (۴) ارزشیابی^{۱۰}، یعنی ویژگی‌های منحصر به فرد فراگیر به منظور نظارت بر فعالیت‌های یادگیری خود؛ و (۵) مهارت‌های روابط بین فردی^{۱۱}، شامل مهارت در برقراری ارتباط موثر و مفید با دیگران، کسب مهارت‌های برقراری ارتباط به منظور پیشرفت‌های فردی و تاثیر مستقیم بر دیگران و متقاعد کردن و سازش با آنان. اما سوالی که در رابطه با خودراهبری در یادگیری وجود دارد این است که این نوع یادگیری چه مزایایی دارد که متخصصان آموزش و پرورش بر آن تاکید دارند. از نظر کریمی و همکاران^{۱۲} (۲۰۱۰) مزایای استفاده از خودراهبری در یادگیری عبارت است از: افزایش قدرت انتخاب، اعتماد به نفس، انگیزه و همچنین توسعه مهارت‌های لازم برای یادگیری مادام‌العمر. همچنین درگیری فعال در یادگیری و داشتن مهارت‌های خود راهبری در آن با راهبردهایی چون یادگیری عمیق و طولانی مدت، مهارت‌های تفکر انتقادی، حل مسئله و خلاقیت مرتبط است و با تقویت مهارت‌های گروهی باعث پیشرفت فردی و گروهی در دستیابی به اهداف می‌شود (یانگ و پاترسون^{۱۳}، ۲۰۰۷). مجموع این عوامل سبب می‌شود که پژوهشگران و صاحب‌نظران فعال در حوزه یادگیری و آموزش و پرورش به دنبال متغیرهایی باشند که بتوان خودراهبری در یادگیری را افزایش داد.

مطالعات بسیاری وجود دارند که به بررسی عوامل اثرگذار بر خودراهبری در یادگیری پرداخته‌اند و از سوی دیگر در مطالعات متعدد مختلف مشاهده شده است که سبک تدریس می‌تواند بر بسیاری از متغیرهای دیگر اثرگذار باشد. با بررسی پژوهش‌های موجود مطالعات پراکنده‌ای به دست آمد که در آن رابطه برخی از انواع سبک‌های تدریس با خودراهبری در یادگیری بررسی شده بود. با توجه به وجود رابطه احتمالی بین این متغیرها و کمبود پژوهش‌ها در این حوزه، مطالعه حاضر با هدف بررسی ارتباط بین سبک‌های تدریس معلمان و میزان خودراهبری در یادگیری دانش آموزان شهر تهران انجام گرفت.

۲. مواد و روش‌ها

۲.۱. فرایند و نمونه

در این پژوهش از روش تحلیلی-مقطعی استفاده شد. برای گردآوری داده‌ها ابتدا پرسشنامه‌های پژوهش آماده شد. دو دانشجوی کارشناسی برای گردآوری داده‌ها آموزش دیدند. برای رعایت اصول اخلاقی از ثبت کردن نام و اطلاعاتی که ممکن بود سبب شناسایی فرد پاسخگو شوند اجتناب شد. همچنین داده‌ها پس از گردآوری کد گذاری شده و وارد نرم افزار SPSS ویرایش ۲۱ شدند. در نهایت پرسشنامه‌هایی که ناقص بودند کنار گذاشته شده و داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

⁶ Williamson

⁷ Awareness

⁸ Learning Strategies

⁹ Learning Activities

¹⁰ Evaluation

¹¹ Interpersonal skills

¹² Karimi et al

¹³ Young & Paterson

جامعه پژوهش حاضر شامل تمام دانش‌آموزان مدارس مقاطع متوسطه منطقه ۶ شهر تهران در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ بود. روش نمونه‌گیری در این پژوهش از نوع خوشه‌ای بود. برای نمونه‌برداری ابتدا لیستی از تمام مدارس مقطع متوسطه این منطقه از شهر تهران تهیه شد و سپس با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی ساده سه مدرسه انتخاب شد. در مرحله بعد نیز در هر مدرسه به صورت در دسترس ۳۵ دانش‌آموز به پرسشنامه پاسخ دادند. در نهایت ۱۰۹ پرسشنامه کامل به دست آمد.

۲.۲. ابزارهای پژوهش

الف) پرسشنامه خود راهبری در یادگیری (SDLRS)^{۱۴}: این پرسشنامه توسط فیشر و همکاران^{۱۵} (۲۰۱۱) در استرالیا ساخته شد. این پرسشنامه دارای ۴۱ سوال است که در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم نمره‌گذاری می‌شود. این پرسشنامه دارای سه زیرمقیاس با نام‌های خود مدیریتی، رغبت برای یادگیری و خودکنترلی است و یک نمره کل نیز برای آن محاسبه می‌گردد. فیشر و همکاران (۲۰۱۱) روایی و پایایی مناسبی برای این پرسشنامه گزارش کرده‌اند. در ایران نیز برای بررسی روایی پرسشنامه از روش تحلیل عاملی استفاده شد و نتایج نشانگر وجود سه عامل در این پرسشنامه بود. پایایی به روش آلفای کرونباخ نیز برای زیر مقیاس خود مدیریتی ۰/۷۸، برای زیرمقیاس رغبت برای یادگیری ۰/۷۱، برای زیرمقیاس خودکنترلی ۰/۶۰ و برای کل مقیاس ۰/۸۲ به دست آمده است (نادی و سجادیان^{۱۶}، ۲۰۰۶).

ب) پرسشنامه سبک‌های تدریس گراشا (TSQ)^{۱۷}: پرسشنامه سبک‌های تدریس گراشا حاوی حدود ۴۰ سوال است که در یک طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از بسیار مخالفم (نمره ۱) تا بسیار موافقم (نمره ۵) نمره‌گذاری می‌گردد. در نهایت برای این پرسشنامه ۵ زیرمقیاس محاسبه می‌گردد که عبارتند از: سبک خیره^{۱۸}، سبک آمرانه^{۱۹}، سبک مدل فردی^{۲۰}، سبک تسهیل کننده^{۲۱} و سبک وکالتی^{۲۲} یا محول کننده. روایی و پایایی این پرسشنامه توسط گراشا (۱۹۹۶) مورد تایید قرار گرفته است. در ایران نیز روایی پرسشنامه به روش روایی صوری (ظاهری) مورد بررسی قرار گرفته و سه تن از اساتید دانشگاه روایی آن را تایید کرده‌اند. همچنین پایایی این پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۳ گزارش شده است (فریدونی و همکاران^{۲۳}، ۲۰۱۳).

۲.۳. تجزیه و تحلیل داده‌ها

¹⁴ self-directed learning readiness scale

¹⁵ Fisher et al

¹⁶ Nadi & Sajadian

¹⁷ Grasha Teaching Styles Questionnaires

¹⁸ Expert

¹⁹ Formal Authority

²⁰ Personal model

²¹ Facilitator

²² Delegator

²³ Freidooni et al

برای تحلیل داده‌ها در این پژوهش از نرم افزار SPSS نگارش ۲۱ استفاده شد. روش‌های آمار توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار، و فراوانی و درصد برای توصیف نمونه و پژوهش مورد استفاده قرار گرفتند. همچنین برخی از روش‌های آمار استنباطی نیز در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفتند. برای بررسی همبستگی بین مولفه‌های سبک تدریس با خودراهبری در یادگیری از روش همبستگی پیرسون استفاده شد و برای پیش‌بینی خود راهبری در یادگیری از طریق مولفه‌های سبک تدریس از تحلیل رگرسیون خطی به سبک گام به گام استفاده شد.

۳. یافته‌ها

در این پژوهش ۱۰۹ دانش آموز پسر مقطع متوسطه شرکت داشتند. میانگین سنی دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش حاضر ۱۶/۷۸ با انحراف استاندارد ۲/۵۳ بود. در جدول ۱ میانگین، انحراف استاندارد و نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای هر یک از متغیرهای پژوهش آمده است.

جدول ۱: میانگین، انحراف استاندارد و نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	Z کولموگروف اسمیرنوف	p-value	تعداد
سبک تدریس خیره	۳۴/۲۹	۶/۶۸	۱/۲۳	۰/۰۹۴	۱۰۹
سبک تدریس آمرانه	۳۶/۷۹	۶/۶۵	۰/۹۵	۰/۳۲۹	۱۰۹
سبک تدریس مدل فردی	۳۶/۷۲	۶/۲۵	۰/۷۸	۰/۵۷۷	۱۰۹
سبک تدریس تسهیل کننده	۳۶/۴۳	۶/۱۹	۰/۹۶	۰/۳۱۳	۱۰۹
محول تدریس کننده	۳۷/۱۷	۶/۲۵	۱/۱۲	۰/۱۱۷	۱۰۹
خودراهبری در یادگیری	۱۰۳/۸۹	۱۹/۲۱	۰/۸۹	۰/۴۴۲	۱۰۹

همانگونه که در جدول بالا مشاهده می‌شود تمامی متغیرهای این پژوهش دارای توزیع نرمالی هستن و بنابراین امکان استفاده از آزمون‌های پارامتریک برای این متغیرها وجود دارد. برای بررسی رابطه بین خودراهبری در یادگیری و سبک تدریس از تحلیل همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲: آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین خودراهبری در یادگیری و سبک تدریس

سبک تدریس	R	P
سبک تدریس خیره	۰/۱۶	۰/۰۵۴
سبک تدریس آمرانه	-۰/۰۵	۰/۰۹۶
سبک تدریس مدل فردی	۰/۲۴	۰/۰۱۰
سبک تدریس تسهیل کننده	۰/۳۶	p<۰/۰۰۱
سبک تدریس محول کننده	۰/۳۹	p<۰/۰۰۱

همانگونه که در جدول بالا مشاهده می‌گردد، بین خودراهبری در یادگیری با سبک‌های تدریس مدل فردی، تسهیل کننده و محول کننده همبستگی مثبت و معناداری به دست آمد. برای پیش‌بینی خود راهبری در یادگیری از روی سبک‌های تدریس نیز از تحلیل رگرسیون خطی به سبک گام به گام استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳: رگرسیون خطی به سبک گام به گام برای پیش بینی خود راهبری در یادگیری از طریق سبک‌های تدریس

متغیر ملاک	گام	متغیر پیش-بین	R	R ²	R ² تعدیلی	F	P	B	β	t	P
خودراهبری در یادگیری	۱	محول کننده	۰/۲۸	۰/۰۹	۰/۰۸	۴۷/۷۲	p<۰/۰۰۱	۰/۲۲	۰/۲۹	۶/۸۹	p<۰/۰۰۱
	۲	تسهیل کننده	۰/۳۴	۰/۱۲	۰/۱۱	۳۳/۴۱	p<۰/۰۰۱	۰/۰۹	۰/۱۸	۴/۱۷	p<۰/۰۰۱
	۳	تسهیل کننده مدل فردی	۰/۳۵	۰/۱۳	۰/۱۲	۲۴/۵۴	p<۰/۰۰۱	۰/۰۸	۰/۱۸	۴/۲۷	p<۰/۰۰۱
								۰/۰۷	۰/۱۰	۲/۲۸	۰/۰۲۷

همانگونه که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود در گام اول معادله رگرسیون متغیر سبک تدریس محول کننده وارد معادله شد و در مرحله دوم متغیر تسهیل کننده و در مرحله سوم نیز متغیر مدل فردی وارد معادله شدند. بنابراین این سه متغیر می‌توانند به شیوه معنی‌داری خودراهبری در یادگیری را پیش‌بینی کنند.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت آموزش و پرورش و هزاران پژوهشی که در هر سال در این حوزه انجام می‌گیرد، توجه به متغیرهایی که می‌توانند کیفیت آموزش را بالا ببرند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مطالعه حاضر نیز با هدف بررسی ارتباط بین سبک‌های تدریس معلمان و میزان خودراهبری در یادگیری دانش‌آموزان شهر تهران انجام گرفت. نتایج این پژوهش نشان داد که سبک‌های تدریسی که دارای مزایای بیشتری هستند و در پژوهش‌های مختلف به عنوان سبک‌های تدریس استاندارد شناخته می‌شوند با خودراهبری در یادگیری همبستگی دارند و می‌توانند به صورت معناداری آن را پیش‌بینی کنند. یادگیرنده از طریق خودراهبری در یادگیری با نیازهای یادگیری خود، تعیین اهداف، انتخاب استراتژی یادگیری و ارزیابی نتایج فرایند یادگیری آشنا می‌شود (یوان، ویلیامز و فنگ، ۲۰۱۱). با توجه به اینکه در این نوع یادگیری یادگیرنده بیشترین نقش را در یادگیری دارد، بنابراین در سبک‌های تدریسی که در آن معلم و یاددهنده اختیارات بیشتری را به یادگیرنده می‌دهد، امکان افزایش خودراهبری وجود دارد. با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان چنین نتیجه گرفت که خودراهبری در یادگیری متغیری بسیار مهم در آموزش و پرورش به شمار می‌رود و یافتن متغیرهای اثرگذار بر آن بسیار مهم است.

منابع

- Young, L. E., & Paterson, B. L. (Eds.). (2007). Teaching nursing: Developing a student-centered learning environment. Lippincott Williams & Wilkins.
- Karimi, R., Arendt, C. S., Cawley, P., Buhler, A. V., Elbarbry, F., & Roberts, S. C. (2010). Learning bridge: curricular integration of didactic and experiential education. American journal of pharmaceutical education, 74(3).

- Piskurich, G. M. (2003). Preparing learners for e-learning. A Wiley Imprint Jossey-Bass, USA.
- Williams, B. (2004). Self-direction in a problem based learning program. *Nurse Education Today*, 24(4), 277-285.
- Knowles, M. S. (1990). *The adult learner: A neglected species* (4 Ed). Gulf Publishing, Houston, TX.
- Williamson, S. N. (2007). Development of a self-rating scale of self-directed learning. *Nurse researcher*, 14(2), 66-83.
- Yuan, H. B., Williams, B. A., Fang, J. B., & Pang, D. (2012). Chinese baccalaureate nursing students' readiness for self-directed learning. *Nurse education today*, 32(4), 427-431.
- Grasha, A. F. (1996). *Teaching with style: Enhancing learning by understanding teaching and learning styles*. Pittsburg.
- Nadi, M. A., & Sajadian, I. (2006). Standardization of Self-Directed Learning Reading scale on girls student of Isfahan high schools. *Quarterly Journal of Educational Innovations*, 18 (5): 111-134. Text in Persian.
- Fisher, M., King, J., & Tague, G. (2011). Development of a self-directed learning readiness scale for nursing education. *Nurse education today*, 21(7), 516-525.
- Freidooni, M., Dehghani, M., & Shikhzadeh, M. (2013). Exploring The Relationship Between Moral Intelligence and Teaching Styles Among Urmia university Faculties. *Journal of Urmia Nursing and Midwifery Faculty*, 11 (11); 854-862. Text in Persian.